
Erfgoed Hoogstraten

GESCHIEDENIS en ERFGOED van het LAND VAN HOOGSTRATEN

NIEUWSBRIEF MEI 2004

Erfgoedprijs 2004

Op 18 april jl. reikte onze vereniging de 'Erfgoedprijs 2004' uit aan 8 recent gerenoveerde of gerestaureerde gebouwen, die een voorbeeld zijn van de manier waarop we omspringen met onze woonomgeving. Het gaat om relatief 'gewone' architectuur.

Het is belangrijk dat de bevolking geconfronteerd wordt met goede voorbeelden, van hoe men op een andere en betere manier kan omspringen met onze omgeving. Met dit initiatief konden we rekenen op de steun van de afdeling Monumenten en Landschappen van het ministerie van Vlaamse Gemeenschap. Ondertussen heeft ook het departement Cultuur (dienst Erfgoed) van de provincie Antwerpen haar waardering laten blijken bij dit opmerkelijk initiatief. Zij stellen zelfs een onderhoudssubsidie voor aan de toekomstige kopers. Wij als vereniging willen ons engageren om eigenaars en de eventuele kopers van eenvoudige maar waardevolle woningen te informeren over de mogelijkheden van renovatie.

De winnaars van de Erfgoedprijs 2004 geflankeerd door Patrick Melis, voorzitter van Erfgoed Hoogstraten, Burgemeester Arnold Van Aperen en Schepenen van Cultuur Roger Van Aperen

Uit de vele huizen die wij als bestuur moesten beoordelen werden uiteindelijk 8 genomineerden gekozen. Wij hadden de afdeling Monumenten en Landschappen gevraagd om hieruit één finalist te kiezen. Eén dag voor de uitreiking kregen we via fax het advies om géén laureaat aan te duiden, maar om de acht genomineerde woningen eenzelfde erkenning toe te wijzen. Dit advies konden wij als bestuur ondersteunen. Tijdens de erfgoeddag werden de bordjes uitgereikt aan :

- **Winkelpand Present, Vrijheid 75, Hoogstraten**
- **Huis Dockx, Meerleseweg 38, Meer**
- **Huis Aerts, Meerseweg 72, Meer**

- **Huis Van Deun, Sint Janstraat 23, Wortel**
- **Huis Van Gompel, Hoogeind 7, Meer**
- **Woning Vermeiren, Gemeentestraat 1, Minderhout**
- **Boerderij Vervoort, Bergenstraat 27, Meer**
- **Boerderij Snoeys, Meerleseweg 100, Meer**

Ondertussen zijn we reeds op zoek naar gerestaureerde huizen die in aanmerking komen voor onze erfgoeddag 2005. Heb je een tip, geef deze dan aan ons door zodat we aan de inventaris kunnen beginnen.

Om onze erfgoeddag af te sluiten hebben we een fietsroute uitgestippeld langs de bekroonde huizen. Rij je graag mee, dan komen we samen op zondag 16 mei voor de kerk van het Begijnhof.

FIETSTOCHT LANGS DE BEKROONDE HUIZEN – ZONDAG 16 MEI !

**We komen samen om 14.00u aan de begijnhofkerk en vertrekken van daaruit voor een fietstocht langs de bekroonde huizen. Er wordt tegen een rustig tempo gefietst. Een aanrader !
Het einde is voorzien rond 17u00u.**

Stamboomonderzoek : een hobby in de lift !

Het initiatief van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde (VVF), afdeling Kempen, om in samenwerking met vzw Erfgoed Hoogstraten, een lessenreeks 'familiekunde voor beginners' te organiseren, was echt een schot in de roos.

Gedurende vijf donderdagavonden kwamen een dertigtal geïnteresseerden naar het stedelijk museum op het begijnhof om telkens gedurende een paar uur de basisregels en vaardigheden te leren die elke genealoog moet beheersen. De vijf lesgevers – met grote praktijkervaring – gaven uitleg over het gebruik van de burgerlijke stand en de parochieregisters, het oud schrift en de verschillende bronnen die de onderzoeker kunnen helpen en tenslotte ook nog de technische hulpmiddelen, o.a. enkele computerprogramma's. Een bezoek aan het VVF-centrum in Merksem was het sluitstuk van deze lessenreeks.

De samenwerking – Vereniging voor Familiekunde, Erfgoed Hoogstraten en het Stedelijk Museum – verliep vlot en vriendelijk. Daarom een woord van dank aan Frans Horsten en Vic Bertels die samen verantwoordelijk waren voor de coördinatie en de verzorging van deze avonden.

Oude voetwegen ontdekt !

De werkgroep `Oude voetwegen` draait op volle toeren. Enkele weken geleden ondernamen we een echte fietszoektocht naar de oude voetwegen tussen Minderhout en Wortel. We ontdekten dat er nog een groot aantal van die voetwegen toegankelijk zijn en ook in gebruik zijn. Op www.erfgoedhoogstraten.be is vanaf nu ook een item opgenomen met een inventaris van de oude voetwegen. Voorlopig is er een fiche online van het Molenpad, het Richtpad en het Lindendykpad. De komende maanden zullen alle voetwegen op de website geplaatst worden. Bij de fiches worden ook steeds een afbeelding van de `Atlas van de Buurtwegen`, een huidige foto en indien aanwezig een oude foto bijgeplaatst. Je vindt er ook andere gegevens zoals het gebruik, de oude lengte, de oude breedte, enzovoort.

Op de volgende pagina's staan enkele foto's van oude voetwegen die we gevonden hebben tijdens onze fietszoektocht.

Het Neervensche pad : een oude voetweg tussen het gehucht Neerven en Wortel. Het pad gaat recht naar de Kerk van Wortel die verscholen zit achter de bomen in de verte. Delen van dit pad bestaan nog, maar enkele stukken zijn onderbroken. Een zijpad van het Neervensche pad ` de Bolksche kerkweg ` is onder andere verdwenen.

Het pad dat je op deze foto ziet, is een oude kerkweg naar de Kapel van Onze-Lieve-van-den-Akker te Minderhout. Helaas bestaat het pad vandaag niet meer. De oude voetwegen waren vaak in de eerste plaats kerkpaden. Zo had je in onder andere in Minderhout de Kapelweg en de Kerkweg, en in Wortel het Kerkpad en de Bolksche Kerkweg. Typisch voor de voetwegen is dat ze in oorsprong allemaal 1 meter breed waren, dus enkel geschikt voor voetgangers, niet voor paard en kar.

Dit is het laatste stukje van het Neervensche pad en ongetwijfeld één van de mooiste stukken. Een prachtig pad met rechts een berkenbos en links glooiende weilanden met een ven.

Op zoek naar het pad - de reporters ter plaatse. Ploeterend door de modder en weilanden ontdekten we stukken van onze streek die buitengewoon mooi zijn, maar waar we nog nooit geweest waren. V.l.n.r. Guus Laurysen, Maartje Siebelink, Stan Geysen en Piet Van Deun. Fotograaf van dienst was Dries Horsten.

BELANGRIJK

Indien U het lidgeld voor 2004 nog niet betaald heeft, gelieve dit zo spoedig te doen. Een individueel lidmaatschap kost 10 € en een familielidmaatschap kost 15 €

De moord op Joannes Franciscus Vlasblom te Hoogstraten

Het volgende verhaal kwam tot ons door het genealogisch onderzoek van Irma Vlasbloem.

Op haar zoektocht naar verre voorouders kwam zij vanuit Nederland in Hoogstraten terecht. Van daar bleek ze voor een gerechtsdossier naar het archief in Antwerpen te moeten. Een kennis loste dat daar voor haar op en ontdekte in het Antwerps archief een uitgebreid gerechtelijk protocol uit 1751 in verband met de moord op Joannes Franciscus Vlasblom te Hoogstraten.

Joannes Franciscus Vlasblom wordt in de avond van zondag 15 augustus 1751 tussen 22:00 en 23:00 uur neergestoken.

Het gebeurt 253 jaar geleden voor de gesloten deur van de herberg van Cornelis Mertens aan het "Gasthuys Eynd", gelegen in de buurt van het Knechtjeshuis.

Joannes Franciscus Vlasblom wordt neergestoken met een ongeveer 30 centimeter lange vlijmscherpe bajonet. Die stak volledig in zijn linker borstzijde dwars door de vijfde rib tot aan zijn maag.

Maria Kips, de vrouw van het slachtoffer en Francis, hun knecht, wonen niet ver van de plaats van het onheil en komen als eerste ter plaatse en vinden Joannes Vlasblom bewusteloos en hevig bloedend op straat.

De knecht begeeft zich dadelijk naar meester chirurgijn Swarts. Die is echter afwezig en het is zijn zoon, Petrus Johannes Swarts, die met de knecht meegaat. Het slachtoffer Joannes Franciscus Vlasblom is op dat ogenblik nog steeds bewusteloos. De zoon van de chirurgijn weet echter niet beter, dan met veel geweld de bajonet uit het lichaam te trekken.

Ondanks zijn zéér zware verwondingen is Joannes Franciscus Vlasblom nog enkele keren bij bewustzijn gekomen. Hij heeft zelfs daags na het feit, de 16de augustus, nog persoonlijk, hoewel met veel pijn en smart, een verklaring afgelegd, die hij met een onhandig kruisje heeft ondertekend.

Hierin verklaart hij : "dat hij zich gisteren zondag tussen tien en elf uur 's avonds naar de herberg van Cornelis Mertens, bij hem in de naaste buurt gelegen, heeft begeven om een pint bier te gaan drinken. Die herberg ligt aan het Gasten Eynd nabij de Steenwegh, (toen 's Herenstraat nvdr.). Ik vind die avond de herberg gesloten. Daar voor het huis tref ik een zekere commies of garde in dienst van Hare Majesteit (keizerin Maria Theresia van Oostenrijk, nvdr) aan. Ik ken hem, want die staat regelmatig op post bij de controle en de bareel aan de in- en de uitgang van de Vrijheid Hoogstraten. En hij is ingekwartierd in het huis van Jacobus van Deursen binnen de Vrijheid. Dat is vlak in de buurt van mijn woonhuis. Met naam ken ik de bedoelde commies echter niet. De commies heeft enkele woorden tegen mij gemompeld. Maar de commies is duidelijk zwaar beschonken en ik versta niet wat hij zegt. Plots springt de commies op mij toe en steekt met veel kracht de bajonet in mijn lichaam."

Joannes Franciscus Vlasblom verklaart tenslotte dat hij niemand anders daar aan de herberg heeft gezien. Deze verklaring wordt naar waarheid afgelegd onder aanwezigheid van de Hoogstraatse schepenen N.van Heyst en Jacobus van Huijson, die altijd het jaartal 1751 bij zijn ingewikkelde handtekening schrijft.

Dezelfde dag, 's middags om 12.10 u, overlijdt Joannes Franciscus Vlasblom, 45 jaar, meester lijnwaadwever, vader van vier minderjarige kinderen, aan zijn zware verwondingen. Hij wordt dezelfde dag rond 17.00 u. te Hoogstraten op het kerkhof, rondom de St. Catharinakerk, begraven.

De dader, garde of commies in dienst van de Oostenrijkse bezettingsmacht, is ingekwartierd bij Jacobus van Deursen aan de Vrijheid. Zijn naam is André. Hij vlucht na zijn daad naar Turnhout. Ligt daar misschien zijn garnizoen ? Of déserteert hij ?

Hij laat zijn bajonet achter in het lichaam van het slachtoffer. Die bajonet heeft hij in het begin van de week, vóór de moord, tweemaal laten aanslijpen en als verkort handsteekwapen laten aanmaken bij de meester smid Cornelis Gijsels, die binnen de Vrijheid woonde. Het is Gijsels die het wapen herkent en als enige de dader met naam aanwijst als zijnde de garde of commies André, die bij Cornelis van Deursen ingekwartierd is.

Het is dus heel opvallend dat niet het slachtoffer, maar de smid de naam noemt. Jan Franciscus Vlasblom kent zijn moordenaar enkel van aanzien en niet met naam. Een voordien nauw contact blijkt dus hoogst twijfelachtig te zijn.

Het wordt moeilijk te veronderstellen, dat er tussen beiden van alles anders aan de hand zou kunnen geweest zijn. Franciscus Vlasblom, die de dag na het gebeuren "*liggende in bed onder zijn kerktoren*" zoals in het gerechtelijke protocol vermeld staat, moet zelf heel goed geweten hebben, dat weldra zijn laatste uur zou slaan. Hij zou toch de eerste gegadigde geweest zijn, om, als hij die kende, met graagte de naam van zijn belager aan de aanwezige schepenen mee te delen.

Vele onbeantwoorde vragen

Feit is dat dader en slachtoffer op het moment van de daad beiden flink boven hun theewater waren.

Is de genaamde garde of commies André, eerder in een dergelijke ruzie met verwijten en scheldwoorden verwickeld geweest?

Heeft herbergier Mertens uit voorzorg zijn herberg gesloten omdat hij geen herhaling wenst van de heibel die eerder die dag heeft plaatsgevonden ?

Mertens reageert niet op het kabaal voor zijn deur, ook niet op het hulpgeroep tijdens en na de steekpartij. Was hij afwezig ? Of wilde hij zich niet mengen in het dispuut ? Het was trouwens redelijk laat : anderhalf tot één uur vóór middernacht..

Herkende de moordenaar Joannes Franciscus Vlasblom van een eerdere confrontatie in die zin? Of was de samenkomst van beide aan de gesloten deur van de herberg Mertens op dat tijdstip puur toeval? Was de commies geïrriteerd geworden en sloeg hij zomaar verdwaasd toe op eender wie en wat?

Allemaal vragen, die de vormelijk zéér uitgebreide, maar inhoudelijk uitermate zwakke en onvolledige gerechtsprotocollen van die tijden, niet stellen en pijnlijk onbeantwoord laten.

Ook de stervende Jan Franciscus Vlasblom heeft daarover volgens het protocol in verband met zijn verklaring geen enkel uitsluitel gegeven. Hij was desbetreffend nochtans de eerst gegadigde.

Een uitgebreid protocol uit 1751, dat afgelopen zomer in de Antwerpse archieven gevonden wordt, geeft over deze kern van de zaak geen uitsluitel.

Méer dan 250 jaren heeft het in zijn originele verpakking opgeborgen gezeten. Toen het recent uit zijn omslag gehaald werd, ritselde het zand, waarmee men destijds, lang vóór er sprake was van kladpapier, de inkt opdroogde, nog van tussen de bladen. Daarmee is het duidelijk, dat na datum het bewuste gerechtsdossier nooit meer werd open gedaan.

Meer ramspoed

De echtgenote van Franciscus Vlasblom, Maria Kieps, verongelukte dodelijk de 19de juli 1756, bijna vijf jaren na haar echtgenoot. Zij stortte in huis van de trap en werd in haar geboorteplaats Hoogstraten begraven de 21ste juli 1756.

Drie jaar later, op 13 augustus 1759, verdrinkt de oudste zoon Petrus aan de Vonderse Brug in de Mark tussen Hoogstraten en Wortel.

Enkele maanden nadien verdwijnt zijn vrouw, Joanna Van Gils, van de aardbodem zonder ook maar enig teken van leven te geven. De inboedel van hun huis te Wortel wordt in februari 1761 openbaar verkocht en kwam ten goede aan de armenzorg.

Tot slot

De hoofddrossaard en tevens notaris Snollaerts van Hoogstraten, in wiens opdracht het onderzoek diende te gebeuren, heeft zich vermoedelijk niet erg ingezet om motieven te vinden bij de moord op Franciscus Vlasblom. Na zich van de wettelijke formaliteiten te hebben vervuld, zet hij, na de oppervlakkige lezing van de zoveelste dronkemansruzie, zijn pruik, zijn kanten kraag en manchetten netjes recht en vervolgt zijn weg binnen de betere stand in de stad Hoogstraten !

Méer te doen had drossaard Snollaert, als notaris, in die periode en nog vele jaren later, met de niet te stuiten kooplust van de hertog Niklaas Leopold van Salm Salm....